

TRZYDZIEŚCI LAT BIULETYNU POLARNEGO

Andrzej Manecki

Akademia Górniczo-Hutnicza

Katedra Mineralogii, Petrografii i Geochemii

amanecki@agh.edu.pl

TRZYDZIEŚCI LAT BIULETYNU POLARNEGO (1993 – 2023).

WSPOMNIENIA REDAKTORA Z LAT 1992 – 2018

Biuletyn Polarny powstał z inspiracji profesora Zdzisława Czeppego (1917–1991), wybitnego geografa UJ, polarnika, lotnika – uczestnika bitwy o Anglię podczas II Wojny Światowej. On był pierwszym redaktorem pierwszego zeszytu *Biuletynu*. A było to tak. Spotkałem się z profesorem w Komisji Historii i Dokumentacji Badań Polarnych (KHiDBP) działającej pod jego przewodnictwem w Komitecie Badań Polarnych PAN (KBP PAN). W tamtych latach 80. ub. wieku redagowałem w AGH wielonakładowy biuletyn *Problemy Ekologiczne Krakowa*, na podłym papierze z recyklingu (jak zalecali ówcześni krakowscy ekolodzy), stąd koszty druku były małe. Profesor znał to wydawnictwo. Na jednym z posiedzeń KBP PAN powiedział mi, że ma dostęp do powielacza używanego jeszcze niedawno przez podziemnych działaczy *Solidarności*. Zaproponował mi utworzenie we wspomnianej Komisji *Biuletynu Polarnego*, powielanie go (na wzór wspomnianych ekologicznych zielonych zeszytów) i dystrybucje wśród polskich polarników. Z trudem udało mi się przekonać profesora Zdzisława, by materiały drukować na dobrym papierze, a tym samym dać szansę przetrwania wydrukowanym stronom, by mogli z biuletynu korzystać polarnicy i historycy polarystyki polskiej za lat kilkadziesiąt i więcej. Profesor Krzysztof Birkenmajer, ówczesny przewodniczący KBN PAN, entuzjastycznie poparł pomysł utworzenia nowego czasopisma. Ustalono, tytuł *Biuletyn Polarny*, a na okładce nadruk nazwy KHiDBP i KBP PAN. Z dr. Janem Chochorowskim i profesorem Czeppem złożyliśmy pierwszy numer *Biuletynu Polarnego*. Profesor, jego pierwszy redaktor, zmarł nagle w 1991 roku i nie zobaczył wymarzonego pierwszego zeszytu. Przejąłem kierownictwo redakcji. *Biuletyn* ukazał się drukiem w Krakowie w 1993 roku. Gotowy manuskrypt czekał dwa lata na druk wobec braku finansowania. W tej patowej sytuacji pomoc okazał Klub Polarny działający przy Polskim Towarzystwie Geograficznym. Do krakowskiej redakcji zgłosił się lubelski polarnik, geograf, profesor Kazimierz Pękala (1936–2018) i w imieniu zarządu Klubu Polarnego, zaproponował sfinansowanie druku i partycypacje w finansowaniu następnych numerów pod warunkiem, że nazwa Klubu Polarnego zapisana będzie na okładce wraz z nazwą KBP PAN. Ustalono, że stałą siedzibą redakcji nadal będzie Kraków. Rektor AGH wyraził zgodę na korzystanie z pomieszczeń Katedry Mineralogii, Petrografii i Geochemii przez redakcję. Archi-

wum *Biuletynu Polarnego* zlokalizowano w pomieszczeniach Instytutu Botaniki UJ przy ul. Kopernika, pod opieką mgr. Adama Krawczyka, a z czasem profesorów Marii Olech i Piotra Köhlera.

Od tamtych dni do 2018 roku, kierowałem redakcją. U początków w pracach wspomagał mnie oddany sprawie zespół redakcyjny w składzie: Kazimierz Pękała (z-ca redaktora), Jan Chochorowski (sekretarz), Adam Krawczyk, Maria Olech, Janina Repelewska-Pękałowa. Z czasem dołączyli Piotr Köhler, Jerzy Pereyma, Marek Doktor. Dobrze wówczas zapowiadający, co się sprawdziło, archeolog, a we wczesnej młodości i polarnik, dr Jan Chochorowski z UJ, obecnie znany profesor macierzystej uczelni, jest współautorem, wraz z Ursulą Sochą, projektu pięknej okładki. Drukowane w kolejnych zeszytach opisy polskich wypraw polarnych i ich programy naukowe, notatki o sympozjach, wspomnienia, fotografie (w tym liczne na płytach CD) to ważna drukowana dokumentacja polskiej polarystyki, cenny materiał dla historyków nauki. W *Biuletynie Polarnym* publikowali swoje wspomnienia wybitni polscy polarnicy m.in. profesorowie Krzysztof Birkenmajer, Alfred Jahn, Ryszard Schramm, Stanisław Siedlecki i in. Opisano wiele ekspedycji polarnych, tak centralnych, jak i regionalnych. Z biegiem lat informacje te nabierają wartości. Nie ma bowiem w kraju instytucji rejestrującej polskie ekspedycje polarne, ich obszary badań i składy osobowe. Często druk zeszytów wspomaga finansowo Klub Polarny, a ostatnio za sprawą Krzysztofa Makowskiego i jego firmy *Naviga*. Po 27 latach, redakcję przekazałem profesor Marii Agacie Olech, a w zamian uzyskałem „stanowisko” *redaktora seniora*. Skład zespołu uzupełniono i przedstawiał się (w 2018 roku) następująco: Marek Doktor, Jacek Jania, Piotr Köhler, Jarosław Majka, Maciej Manecki, Krzysztof Migala, Jerzy Pereyma, Kazimierz Pękała, Wiesław Ziaja. Ustalono, że do składu komitetu redakcyjnego będą zapraszani aktualni prezesi KBN PAN i Klubu Polarnego. Sekretarzami biuletynu są: Maciej Dwornik i Karolina Kościńska. W pracach redakcyjnych mamy wielką pomoc ze strony profesora Piotra Köhlera też i autora świetnie udokumentowanych artykułów z historii polarystyki. Siedziba redakcji pozostała w AGH w Katedrze Mineralogii, Petrografii i Geochemii, za zgodą jej kierownika. Do roku 2023 ukazało się 25 zeszytów *Biuletynów*, niekiedy wydawano połączone, podwójne numery. Spowodowane to było na ogół brakami środków finansowych na druk zebranych i zredagowanych materiałów, które ukryte w tekach redakcyjnych cierpliwie leżały na półkach w oczekiwaniu na sponsora.

Czytajcie *Biuletyn Polarny*, a polarnicy piszcie o fascynacjach białym światem śniegu, turkusowego lodu, dokumentujcie to pięknymi fotografiami. Róbcie to trochę z obowiązku, bardziej dla przyjemności i nie oczekujcie punktów. Od kilku lat nasz sekretarz, geofizyk dr inż. Maciej Dwornik z AGH, syste-

TRZYDZIEŚCI LAT BIULETYNU POLARNEGO

matycznie skanuje kolejne zeszyty *Biuletynu Polarne*go i umieszcza je na stronie internetowej: <https://biuletynpolarny.pan.pl>.

Poniżej spis treści i autorzy pierwszego zeszytu *Biuletynu Polarne*go. Takie były jego początki:

BIULETYN POLARNY, nr 1, 1993

Od redakcji

Zdzisław Czeppe, Andrzej Manecki

Wyprawy i programy badawcze

Małgorzata Mitek

XIII Polska Wyprawa Antarktyczna

Krzysztof Opaliński

XIII Polska Wyprawa Antarktyczna do Stacji im. H. Arctowskiego

Krzysztof Makowski

XII Wyprawa Polskiej Akademii Nauk "Spitsbergen 1989/90"

Adam Krawczyk

XI Wyprawa Uniwersytetu Jagiellońskiego na Spitsbergen w 1990 roku

Andrzej Manecki

Udział geologów z Akademii Górniczo-Hutniczej w Norweskiej Wyprawie Polarnej na Spitsbergen w 1990 roku

Krzysztof Opaliński

Wyprawa Antarktyczna na statku r/v "Dmitry Mendeleev"

Marian Pulina, Piotr Głowacki, Jan Leszkiewicz

Badania glaciologiczne na Spitsbergenie w 1990 roku

Janina Repelewska-Pękalowa

V Wyprawa Geograficzna Uniwersytetu Marie Curie-Skłodowskiej na Spitsbergen w 1990 roku

Jan Marcin Węśławski

Działalność eksploracyjna Zespołu Ekologii Arktycznej w 1990 roku

Jan Chochorowski

Projekt badawczy "Rosyjskie stacje łowieckie na Svalbardzie" ("Russiske fangststasjoner på Svalbard")

Andrzej Karczewski

Geomorfologiczna mapa obszaru Petuniabukta - Billefjorden (Spitsbergen)

Andrzej Koblański

Badania geofizyczne Międzyresortowego Instytutu Geofizyki Akademii Górniczo-Hutniczej w rejonie Hornsundu, Spitsbergen

Wiesława Ewa Krawczyk

Polarny program badawczy Uniwersytetu Śląskiego

Andrzej Manecki

Programy badań Geologicznych Wypraw Polarnych Akademii Górniczo-Hutniczej w latach 1983–1990

Maria Olech

Program badań polarnych Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego

Stefan Skiba

Badania procesów wietrzelinowo-glebotwórczych oraz pokrywy glebowej Sorkapp Landu (Spitsbergen)

Sympozja i Konferencje

Krzysztof Harmata

Biuletyn Polarny 26-27

"International Conference on Aerobiology - Stockholm 1990"

Jan Leszkiewicz

Seminarium "Problemy współczesnej ewolucji zlodowacenia Svalbardu"

Jacek Machowski

15 Narada Konsultacyjna Układu Antarktycznego

Krzysztof Opaliński

II polsko-radzieckie sympozjum antarktyczne "Arctowski'89". Polska Stacja Antarktyczna im. H. Arctowskiego, 20 marca 1989

Jerzy Perejma

"Symposium on Glacier Caves and Karst in Polar Regions - Madrid 1990"

Janina Repelewska-Pękalowa

Sesja polarna INOZ UMCS "Zjawiska peryglacjalne Zachodniego Spitsbergenu"

Wojciech Stankowski

XVII Sympozjum Polarne

Jan Marcin Węśławski

Udział Zespołu Ekologii Arktycznej w organizowanych w 1990 roku spotkaniach naukowych

Krajowe i międzynarodowe organizacje polarne

Krzysztof Birkenmajer

Skład Komitetu Badań Polarnych Polskiej Akademii Nauk (Kadencja 1990–92)

Zdzisław Czeppe

Skład Komisji Historii i Dokumentacji Badań Polarnych Komitetu Badań Polarnych Polskiej Akademii Nauk (Kadencja 1990–92)

Jacek Machowski

Międzynarodowe organizacje polarne

Jan Chochorowski

International Working Group for Arctic Archeology

Jan Cisak

Krajowe i międzynarodowe organizacje i przedsięwzięcia w zakresie geodezji i kartografii polarnej

Alfred Jahn

Komisja Zmarzlinoznawstwa przy Komitecie Badań Polarnych PAN

Wiesława Ewa Krawczyk

International Working Group Glacier Caves and Karst in Polar Regions

Jan Marcin Węśławski

Coordinate Committee on European Arctic Ecological Research

Kalendarium

Jan Chochorowski

Wizyta Vadima Fiodorovica Starkova w Polsce

Stefan Skiba

Wizyta Otto Salvigsena w Polsce

Wiesław Ziąja

Wizyta Roberta Keitha Headlanda w Polsce

Kronika

Wincenty Harmata

Prof. dr Bronisław Ferens (1912–1991)

Adam Krawczyk

Prof. dr hab. Zdzisław Czeppe (1917–1991)

Recenzje

Jan Chochorowski

"Ocerki istorii osvoenija Spicbergena", red.: V.F. Starkov, R.L. Rozenfel'd, V.I. Zav'jalov,

TRZYDZIEŚCI LAT BIULETYNU POLARNEGO

Moskwa, 1990, 207 str.

Zdzisław Czepe

"Polar studies of the Jagiellonian University, vol. II, Spitsbergen Expeditions 1983-1987",
Zesz. Nauk. UJ, Prace Geograficzne, 81, Kraków, 1990, 282 str., 6 map

Wojciech Stankowski

"Polish Polar Research", Vol. 10, No 3

Filatelistyka i sfragistyka polarna

Jacek Machowski

Znaczki pocztowe z okazji 30-lecia Układu Antarktycznego

Andrzej Manecki

Pieczęcie Geologicznych Wypraw Polarnych Akademii Górniczo-Hutniczej

Varia

Adam Krawczyk

Pracownia Dokumentacji Badań Polarnych

A oto garść wspomnień z wiązanych z pracami redakcyjnymi pierwszego numeru. W czerwcu 1991 roku przekazałem profesorowi manuskrypt opracowany wraz z dr. Janem Chochorowskim, z prośbą o uwagi, poprawki i akceptację całości. Pod koniec miesiąca spotkałem się z profesorem, wręczył mi poprawione teksty, cieszył się, że tak wielu polarników przysłało ciekawe artykuły. Zaproponował, abym napisał wstęp, który on uzupełni po powrocie z wakacji do Krakowa. Był gorący, duszny czerwcowy dzień. Staliśmy obok jego samochodu, białego dużego fiata 125 nie pierwszej młodości, którym, jak mi powiedział, miał za chwilę, wraz ze swoją rodziną, pojechać do domu swego dzieciństwa, by odpocząć. Uścisnęliśmy dłonie. Przy pożegnaniu poskarżył się na odczuwane bóle serca, ale wyraził nadzieję, że wakacyjny odpoczynek to dobre lekarstwo. To było nasze ostatnie spotkanie redakcyjne. Zmarł 19 sierpnia tegoż roku w Tuchowie. Odszedł dobry człowiek, uczony, żołnierz II wojny światowej, polarnik, który znacząco wpisał się w osiągnięcia pokolenia polskich polarników, którzy po II wojnie światowej skupili się wokół Stanisława Siedleckiego i wraz z nim zbudowali stałą bazę na Spitsbergenie. Inicjator i pierwszy redaktor nie doczekał wydrukowanego egzemplarza. Przejąłem po profesorze funkcję redaktora naczelnego i kierownictwo Komisji Historii i Dokumentacji Badań Polarnych. Poznałem wielu polarników, ich programy badawcze i przygody polarne. Teraz *Biuletynem Polarnym* kieruje profesor Maria Agata Olech o pracowitym i ciekawym życiorysie polarnym, a sekretariat naukowy jest w rękach młodych naszych następców dr Karoliny Kościńskiej i dr Macieja Dwornika.

Polarnicy, piszcie artykuły do *Biuletynu Polarnego* ozdobione pięknymi fotografiami. W nagrodę redakcja nie daje punktów, a utrwała pamięć o Was i o tych co byli przed nami.

W artykule wykorzystano fragmenty tekstu z przygotowanej do druku książki autora pt.: "Ludzie nauk o Ziemi..."